

ד טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם נסבּו על-הפּית מנער ועד-זקן כל-
ה העם מקצה: ויקראו אל-לוט ויאמרו לו אייה האנשים אשר-באו אליך
ו הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם: ויצא אליהם לוט הפתחה והדלת סגר

ד. עד לא שכבו, ואנשי קרְתָא, אנשי סדום אקִיפו על ביתא, מעולימא ועד סבא, כל עמא מסופיה: ה. וקרולוט ואמרו ליה, אן גוֹבְרִיָא, דאתו לנתף אן גוֹבְרִיָא, ודשא אחד בתרוהי:

רס"ג (ד) מנער ועד זקן, מקטן ועד גדול. כל העם מקצה, כל העם שבסביבתו.

רשב"ם (ד) כל העם מקצה. להודיע שאפילו אחד מן העשרה שאמר אברהם¹⁷ לא נמצא בהם. (ה) ונדעה אותם. משכב זכור¹⁸. וכן בפילגש בגבעה¹⁹. 17 לעיל יח. לב. 18 [רש"י ע"פ חז"ל]. 19 [שופטים יט. כב].

רמב"ן (ה) ונדעה אותם. כוונתם לכלות את הרגל מביניהם כדברי רבותינו⁹⁴, כי חשבו שבעבור טובת ארצם, שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לוט בעשרו וממונו בא אליהם, או שבקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלוח השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה (יחזקאל טז, מט). ומה שאמר רעים וחטאים לה' מאד (לעיל יג ג)⁹⁵, שהיו מכעיסים ומורדים בשלותם ובענוי האביונים, והוא שאמר ותגבינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן כאשר ראיתי (יחזקאל טז נ). ועל דעת רבותינו⁹⁶ היו בהם כל מדות רעות אבל נגמר דינם על אותה העון מפני שלא החזיקו יד עני ואביון, כי היו תדירים באותו עון יותר מכלם, וגם כי כל העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם, לא היה בכל הגוים כסדרם לאכזריות. ודע⁹⁷ כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל כי היא מכלל נחלת ה' (ש"ב כ יט) ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם, הקדימה וראתה⁹⁸ את העם הזה שהיו רעים מכלם לשמים ולבריות, ושמו עוניהם השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם, מפני שבעבור טובה נתגאו⁹⁹, וראה הקב"ה שיהיה לאות

דבריו של קטן אפשר לסרב. 94 סנהדרין קט, א. 95 שמשמע לכאורה שהיו רעים רק לשמים, טעמו שהיו מכעיסים וכו'. 96 סנהדרין קט, א. 97 ע"י לעיל יא. ב ד"ה בנסעם. 98 כ"ה בכ"א. כ"ש: וקאה. 99 סנהדרין שם.

מהר"ם (ה) הוציאם אלינו ונדעה אותם, פ"ה⁵. במשכב זכר, ומנלן, אלא כתיב הכא ונדעה אותם וכתוב התם גבי פלגש בגבעה הוצא את האיש אשר בא אל ביתך ונדענו (שופטים יט כב), וזה מיירי במשכב זכר, דכת' בתריה אוציאה נא אותם וענו אותם וגו' (שם כד) אלמא כמו הת' ונדענו מיירי במשכב זכר דכת' בתריה וענו אותם הכ' נמי ונדעה אותם במשכב זכר.

ז פירש הקנטרס - רש"י.
חזקוני (ד) מנער ועד זקן, מכיון שכולם רשעים, לפיכך לא נענה אברהם כשהתפלל על עשרה. (ה) ונדעה אותם, למשכב, כמו: והאדם ידע את חוה אשתו (לעיל ד א), ועוד מתשובתו של לוט שאמר: הנה נא לי שתי בנות (פסוק ח). יש להבין שלדבר עבירה היו תובעים אותם להתעולל בהם.

(ד) טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום, כך נדרש בכ"ר¹: טרם רש"י ישכבו ואנשי העיר היו בפייהם של מלאכים, שהיו שואלים ללוט: מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם: רובם רשעים, עודם מדברים בהם ואנשי סדום וגו'. ופשוטו של מקרא: ואנשי העיר, אנשי רשע, נסבו על הבית. על שהיו רשעים נקראים: אנשי סדום, כמו שאמר הכתוב: ואנשי סדום רעים וחטאים (לעיל יג ג). כל העם מקצה, מקצה העיר עד הקצה, שאין אחד מוחה בידם², שאפילו צדיק אחד אין בהם. (ה) ונדעה אותם, במשכב זכר², כמו: אשר לא ידעו איש (להלן פסוק ח).

1 ב"ר ג. ה. 2 ב"ר שם.
(ד) נסבו. מבנין נפעל. כל העם מקצה. שלא היו סמוכים אל רשב"ע הכית⁵². (ה) ונדעה אותם. כנוי לשכיבה. (ג) הפתחה. אל הפתח, תי"ו דלת סימן נקבה⁵³ ונמצא חסר⁵⁴.

52 מקצה העיר. לא רק הקרובים לבית נסבו עליו, אלא גם היושבים בקצה העיר. ראה רש"י. 53 ולא רשעית. 54 דל שפתי (תהלים קמא. ג).

החזיק במ עד שסרו אליו לבא אל ביתו. ויעש להם משתה, לפי ר"ק שהיה לילה לא היה לו פנאי לזכות ולתקן מאכלים אלא עשה להם משתה ואפה להם מצות שלא ימתינו עד שיתחמץ הבצק ומה שיכול לתקן במהרה תקן. וזהו מדרך ארץ להכין לאורח הבא מה שיוכל להכין במהרה כי הוא עיף וצריך לאכול ולשתות לפיכך נכתב הסיפור הזה ללמדך דרך ארץ. ויאכלו, אם במראה כמשמעו, ואם בהקיץ ובמורגש נדמה לו שאכלו ושתו, ששב המאכל והמשתה המורכב פשוט, כל דבר ליסודו הראשון⁵⁰ וזה כמעשה נס.

(ד) טרם... אמר אנשי סדום אחר שאמר אנשי העיר כי ידוע היה כי העיר שבאו אליה סדום הוא, אלא רצה לומר, הראו במעשיהם כי אנשי סדום היו שנאמר עליהם: ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (לעיל יג ג). ועד זקן, הזקנים היו רעים כמו הנערים והבחורים וכולם באו בית לוט. מקצה, העיר, כי מרוב רשעתם פסקו דרך ממקומם שלא היה אורח עובר עליהם ועכשיו שבאו אליה היה חידוש אצלם והיה רע בעיניהם עד שנתקבצו כל העיר להרע להם וזה מן התימה הגדול לרוב רשעתם עד היכן הגיעה רעתם. ונכתב כל זה כדי שיצדיקו עליהם בני העולם את הדין. (ה) ויקראו... ונדעה אתם, מי הם ואיך לא יראו לבוא לעירנו אנשים נכרים, רצה לומר שאמרו להרגם כמו ונדענו (שופטים יט כב) דפלגש בגבעה כמו שאמר האיש בספרו המעשה: אותי דמו להרג (שם כ ה)⁵¹. ויש מפרשים⁵² ידיעת משכב זכור. (ו) ויצא, סגר אחריו, סגר הסוגר שהיה בפנים או סגר ל.ט מבחורין.

כ"י והנ"י. בתרגום יונתן לפנינו: ופייס. 50 כלומר המאכל והמשתה המורכב נתפרק ליסודותיו הראשונים. 51 השווה רד"ק שם יט, כב. 52 רש"י ע"פ חז"ל

ג ופיס בהום לחדא וזרו לנתה ועלו לביתה ועבד להום משתיא ופטירי אפא להום ודמי לה כאלו אקלין: ד עד דלא שקיבו ואנשין רשיעין דבקרתא אנשי סדום אחזרו על ביתא מטליא ועד סבא כל עמא מסיפא: ה וקרו ללוט ואמרו לה מאן גובריא דעלו לנתך ליליא דין אפקנון לנתן ונשמש עמהון יח: ו ונפק לנתהום לוט לתרעא ודשא אחר בתרוי: ז ואמר בבצעו לא כרון אחוי תבאישון: ח הא כרון אית לי תרתין בנן דלא שמישו עם גבר אנפק כרון יתהין לנתכון ועיבדו להין פרתקין קומיכון לחוד לגובריא האלין לא תעבדון מדעם ביש ארום בגין בן עלו למיבת תחות טלל כשורא חדא די לי:

פירוש יונתן יח) ונשמש עמהון. דרש ונרעה מלשון וידע (לעיל ד כה) תשמיש:

תרגום ירושלמי

ג והוון מתחמין בן היד אקלין והיד שתניו: ז ואמר להון לוט אמתינו הא קליל ועיר (עד דנבעי רחמין מן גדם יי) ח דלא חכמו תשמיש לגבר:

פירוש ירושלמי בן והוון מתחמין. פירוש נגאין כאלו אוכלן ושומן:

ספורנו

ג משתה. קביעות סעודה על הין, בהיות היין אהוב אצלו, כמו שהוכיח סופו על תחיילתו, אבל אברהם לא עשה משתה, וזלתי ביום הגמל את יצחק לגדולי הדור שהיו מורגלים בכך בעת שמחתם, כאמרם ז"ל (סוטה י) קמי דשתי חמרא חמרא:

רשב"ם

ד כל הנעם טקצה. להודיע שאפילו אחד מן העשרה שאמר אנרהס לא נמלא נהס: ה ונרעה אותם. משכז וזכור. וכן פילגש בגבעה (שופטים יט כט):

רמב"ן

ו על דעת רבותינו (עין סנהדרין קט) היו בהם כל מדות רעות, אבל נגמר דינם על אותו העון מפני שלא החזיקו יד עני ואביון, כי היו תדירים באותו עון יותר מכולם, וגם כי כל העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם, לא היה בכל הגוים כסדום לאכזריות: ז ודע, כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל, כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם הקדימה וקאתה את העם הזה שהיו רעים מכולם לשמים ולבריות. ושמו עליהם השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם, לבני מרי לישראל העתידים לירשה כאשר התרה בהן גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו (דברים כט כב):

ב) ויפצר בהם מאד. היה ללוט זכות בהפצירו בהם והיה לו חפץ טוב בהכנסת אורחים, והיו ממאנים כדי לזכותו, ולכן שמעו לו בסוף, כי מתחלה לא היו רוצים לבא לביתו, כי אינו צדיק תמים. ורבותינו אמרו (ב"מ פז). מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול. ואם כן יהיה בדרך מוסר בני אדם: ה) ונרעה אותם. כוונתם לכולת את הרגל מביניהם, כדברי רבותינו (סנהדרין קט), כי חשבו שבעבור טובת ארצם שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לוט בעשרו וממונו בא אליהם, או שבקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר (יחזקאל טו מט) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה. ומה שאמר (לעיל יג יג) רעים וחטאים לה' מאד, שהיו מכעיסים ומורדים בשלוחם ובענוי האביונים, והוא שאמר (יחזקאל טו ו) ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן כאשר ראיתי:

אור החיים

ג ויעש להם משתה ומצות וגו'. פירוש כי הוא עשה משתה לכבודם אבל הם לא אכלו אלא מהמנות, כי לוט לא קיים המורה כאברהם לזה לא רצו לאכול מזבחי משתהו כמו שאכלו מצד הנקר אשר עשה אברהם זולת מהמנות, ויודעים היו המלאכים שהוליא מרומותיו ומעשרותיו. או להיות שעדיין לא היו כהנים בעולם נעשו הם כהנים ואכלו תרומה אבל לא טבל ולפי דברי רבותינו ז"ל (ב"ר נ יג) יום ט"ז צניקן היה והאכילם מצות, ולהיות שצניקן שמירה הוצרך לאפותם צידו לשומרם, והוא אומר ומצות אפה: ד טרם ישכבו. ולא אמר אחר אוכלם ואנשי וגו', מגיד שהיו דברים צניקים צאמצע, והוא אומרם ז"ל